

Deutsch Éva Az Unokatestvérével

Kolozsváron készült, 1942-ben. Herskovits Ági unokatestvérem van a képen, ez én vagyok mellette. Sétáltunk, és akkor az édesapja csinált egy felvételt. Ott töltöttem náluk egy vakációt, nagyon jól éreztem ott magam, nagyon tetszett nekem Kolozsvár. Nagyon szerettem, és szívesen mentem oda. Sétatérnek neveztük akkor azt a helyet, [most Központi Park], ott készült a kép. Ági nagyon szép kislány volt, s nagyon okos, ügyes volt, olyan 8-9 éves lehetett, azért nem maradt meg aztán a deportáláskor, mert túl fiatal volt. Édesanyám unokatestvérének, Herskovits Lajosnak volt a kislánya. Gyakran mentünk Kolozsvárra, és ez a kép egy ilyen alkalommal készült. Kolozsváron laktak, ott volt fogorvos az unokatestvér. Édesanyám és ennek az Áginak az édesapja első unokatestvérek, az ő szüleik voltak testvérek, azaz az én nagymamám és ennek az Áginak a

nagymamája voltak testvérek. [Jolán és Ági] nem jött vissza a deportálásból, csak Lajos. Ő írt aztán egy könyvecskét a királydaróci zsidókról, a nagyszülők is Királydarócról származtak. Kolozsváron elvittek még cukrászdába fagylaltozni, egy-egy süteményt megenni, vagy voltak iskolai bálók vagy összejövetelek, s oda mentünk egy párszor, de vendéglőbe nem nagyon jártunk. Amikor a kép készült, a szülők itthon maradtak, csak mi mentünk Kolozsvárra a bátyámmal. 1940-ben én a harmadik gimnáziumot végeztem, tehát negyedikbe kellett mennem. Az első csapás az volt, hogy az iskolába nem mehetett mindenki. Itt, Marosvásárhelyen sok zsidó gyerek volt, és nem vettek fel mindenkit. Az iskolaév kezdetén minden osztályba be kellett iratkozni. Minden iskolaév lezárult, s megvolt, hogy meddig tartanak a beiratkozások a következő évre. A magyar időben [lásd: magyar idők], értem ezen az 1940--1944-es időszakot, akkor nem lehetett úgy egyszerűen beiratkozni. Meg volt mondva, hogy csak 6 százaléka mehet a zsidó gyerekeknek iskolába, és előnye azoknak van, akik tudják igazolni, hogy az első világháború idején a szülők részt vettek a magyar hadseregben és kitüntetést kaptak. Mindenki beadta a kérését, aki tudta csatolni ezeket az igazoló iratokat, az csatolta, s akkor elbírálták, hogy ezt betudják a 6 százalékba, s a többit elutasították. Aztán egy kérvény alapján, hogy az édesapám részt vett a háborúban, kitüntettet volt, és sebesült volt, engem rögtön felvettek az iskolába. A mai Petru Maior Műszaki Egyetem épületében volt az Állami Leány Gimnázium, úgy hívták az iskolát. 1940-ben mindenki örvendett a magyarok bevonulásának [lásd: magyar idők (1940--1944)]. Az édesanyám sohase tudott jól megtanulni románul, ő magyar iskolába járt. Nagy örömmel fogadták, mikor volt ez a változás. 1942-ben vagy 1943-ban kezdődtek a különböző zsidótörvények, nem rögtön az elején. [Deutsch Éva rosszul emlékszik az évszámra, a zsidótörvényeket 1941. március 26-27-én terjesztették ki Észak-Erdélyre. A különbség a magyarországi törvényekhez képest annyi volt, hogy a szombatosokra nem vonatkozott. -- A szerk.] Jöttek a csalódások, hogy jó, jó, ez megvan [hogy ismét magyar fennhatóság van], de a másik része nem éppen kedvező ránk nézve. Voltak suhancok, akik mikor szakállas zsidó emberekkel mentek szembe az utcán, huzigálták a szakállát, és ilyen-olyan megjegyzéseket tettek és kicsúfolták. Az édesapám azért végig, minden péntek este és szombaton ment a templomba. Tudom, hogy az utóbbi időben aztán már valósággal féltünk, alig vártuk, hogy kerüljön haza, hogy nem-e történt valami, hogy nem támadták-e meg. Nem lehetett tudni, hogy ha látják a templom körül, hogy oda megy be, vagy onnan jön ki, hogy akkor mi is történik. Az utóbbi időben volt már kijárási tilalom, hogy este nem tudom, hánytól nem lehetett már kimenni az utcára, s reggel mit tudom én, csak hánykor lehetett csak. Az utazás sem volt már éppen olyan szabad, jó, akkor nem utazott olyan sokat az ember.